

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет соціальних комунікацій та музейно-туристичної діяльності
Кафедра туристичного бізнесу

Методичні вказівки

з організації і проведення атестаційного екзамену
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(для здобувачів денної форми навчання)
спеціальності 242 «Туризм»
галузі знань 24 «Сфера обслуговування»

Харків, ХДАК, 2020

УДК 338.482:378.22.091.279.5-027.542](073)

М 54

Рекомендовано групою забезпечення ОПП «Туризмознавство»
(протокол № 1 від 27.08.2020 р.)

Рекомендовано кафедрою туристичного бізнесу
(протокол № 2 від 25.08.2020 р.)

Укладачі:

Божко Любов Дмитрівна, докт. культурології, доц., завідувач кафедри туристичного бізнесу ХДАК;

Зайцева Марина Миколаївна, канд. екон. наук, доц. кафедри туристичного бізнесу ХДАК, гарант ОПП «Туризмознавство»;

Шумлянська Наталя Володимирівна, ст. викладач кафедри туристичного бізнесу ХДАК.

Рецензенти:

Афенченко Геннадій Владленович, канд. соц. наук, доцент кафедри менеджменту культури та соціальних технологій ХДАК;

Лиман Сергій Іванович, докт. іст. наук, професор кафедри туристичного бізнесу і країнознавства ХНУ ім. В. Н. Каразіна.

М 54 Методичні вказівки з організації і проведення атестаційного екзамену першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (для здобувачів денної форми навчання) спеціальності 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування». Укл.: Божко Л. Д., Зайцева М. М., Шумлянська Н. В. - Харків: ХДАК, 2020. – 29 с.

УДК 338.482:378.22.091.279.5-027.542](073)

М 54

© Харківська державна академія культури, 2020.

© Божко Л. Д., Зайцева М. М., Шумлянська Н. В. 2020

Методичні вказівки з організації і проведення атестаційного екзамену першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (для здобувачів денної форми навчання спеціальності 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування») призначені для фахової підготовки бакалаврів факультету управління та бізнесу.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до вимог галузевих стандартів вищої освіти з підготовки фахівців рівня «бакалавр» за спеціальністю 242 «Туризмознавство» та мають на меті надання допомоги студентам при підготовці до атестаційного екзамену. У навчально-методичних матеріалах представлено: загальні положення, процедуру проведення кваліфікаційного екзамену, правила проведення комплексного державного екзамену, програму атестаційного екзамену, перелік питань з підготовки до атестаційного екзамену, оцінювання результатів атестаційного екзамену, список літератури.

Порядок створення, організації та роботи екзаменаційної комісії регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу у Харківській державній академії культури» від 13 лютого 2020 р.

ВСТУП

Підсумкова атестація здобувача здійснюється екзаменаційною комісією після завершення теоретичної і практичної частини навчання за відповідним рівнем вищої освіти.

Програма атестаційного екзамену підготовлена відповідно до галузевого стандарту вищої освіти та освітньо-професійної програми «Туризмознавство» підготовки бакалавра зі спеціальності 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування».

Бакалавр - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-професійної програми.

Атестаційний екзамен – це комплекс кваліфікаційних завдань, які дозволяють виявити рівень підготовки здобувачів, ступінь володіння професійними знаннями та уміннями виконання виробничих функцій, зазначених в освітньо-професійній програмі.

Мета атестаційного екзамену зі спеціальності – визначення фактичної відповідності рівня підготовленості здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризмознавство» вимогам освітньо-професійної програми «Туризмознавство».

Компетентності здобувачів зі спеціальності 242 «Туризм» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

Інтегральна - здатність комплексно розв'язувати складні професійні проблеми та практичні завдання у сфері туризму як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає застосування теорій та методів системи наук, які формують туризмознавство, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов

Загальні:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

ЗК03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо

ЗК04. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу

ЗК05. Прагнення до збереження навколишнього середовища

ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК07. Здатність працювати в міжнародному контексті ЗК08. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій

ЗК09. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК11 Здатність спілкуватися іноземною мовою

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії

ЗК13. Здатність планувати та управляти часом

ЗК14. Здатність працювати в команді та автономно.

Фахові:

ФК1.Знання і розуміння предметної області своєї професії та специфіки професійної діяльності.

ФК2.Уміння застосовувати фахові знання на практиці.

ФК3. Здатність аналізувати туристичний потенціал територій.

ФК4. Здатність орієнтуватись в організації туристично-рекреаційного простору, аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління.

ФК5. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.

ФК6. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного).

ФК7. Здатність розробляти, просувати, реалізовувати та організовувати споживання туристичного продукту.

ФК8. Розуміння принципів і процесів формування та організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та його підсистем.

ФК9. Здатність забезпечувати безпеку туристів у звичайних та складних формажорних обставинах.

ФК10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал.

ФК11. Здатність використовувати в роботі туристичних підприємств інформаційні технології та офісну техніку.

ФК12. Здатність визначати індивідуальні туристичні потреби, використовувати сучасні технології обслуговування туристів та вести претензійну роботу.

ФК13. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.

ФК14. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

ФК15. Здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства.

ФК16. Уміння працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктом туристичного бізнесу.

Програмні результати навчання здобувачів зі спеціальності 242 «Туризм» першого(бакалаврського) рівня вищої освіти:

ПРН1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів з обслуговування туристів.

ПРН2. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.

ПРН3. Знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ.

ПРН4. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору.

ПРН5. Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.

ПРН6. Застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів.

ПРН7. Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт.

ПРН8. Ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися.

ПРН9. Організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.

ПРН10. Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціально-психологічна, економічна, техніко-технологічна).

ПРН11. Володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності.

ПРН12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.

ПРН13. Встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей.

ПРН14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.

ПРН15. Проявляти толерантність до альтернативних принципів та методів виконання професійних завдань.

ПРН16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.

ПРН17. Управляти своїм навчанням з метою самореалізації в професійній туристичній сфері.

ПРН18. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.

ПРН19. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань.

ПРН20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН21. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

ПРН22. Професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.

Програма атестаційного екзамену спирається на освітньо-професійну програму «Туризмознавство» підготовки бакалавра з туризму.

До складання атестаційного екзамену, що проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії допускаються здобувачі, які виконали всі вимоги навчального плану.

Атестаційний екзамен проводять як комплексну перевірку знань здобувачів з таких навчальних дисциплін:

1. Маркетинг
2. Менеджмент в туризмі
3. Організація готельного господарства
4. Організація ресторанного господарства
5. Економіка підприємства

Атестаційний екзамен визначає рівень засвоєння здобувачами матеріалів наведених вище фахових навчальних дисциплін, вміння самостійно аналізувати складні економічні явища та процеси, активно використовувати набуті знання у своїй професійній діяльності.

Атестаційний екзамен є продовженням навчально-виховного процесу,

складовою частиною завершального етапу підготовки бакалаврів) спеціальності 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування».

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Атестаційний екзамен першого рівня вищої освіти «бакалавр» складається з письмового завдання з теоретичної підготовки, письмового виконання практичного завдання, співбесіди з членами екзаменаційною комісії для визначення рівня знань, з'ясування професійної компетентності у межах програми підготовки бакалавра.

Екзаменаційні білети сформовано з метою оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, у кожному білеті три теоретичні питання і практичне завдання (має вхідні умови, інформаційне забезпечення та завдання) з зазначених дисциплін.

Час проведення атестаційного екзамену розраховується за відповідними нормативами. Здобувачі отримують екзаменаційні білети та індивідуальні бланки для відповідей. Секретар екзаменаційної комісії пояснює порядок заповнення бланку, на якому студенти зазначають групу, прізвище, ініціали, номер екзаменаційного білету, дату проведення екзамену. Надалі здобувачі працюють над завданнями відведений час. За 5 хвилин до закінчення часу на підготовку екзаменатор робить відповідне повідомлення, наприкінці якого здобувачі по одному підходять до співбесіди з членами державної екзаменаційною комісії для визначення рівня знань, умінь та навичок й сформованих компетентностей за час навчання.

У дистанційному режимі процедура проведення екзамену така:

Створення класу у Google Classroom під назвою «Атестаційний екзамен». Реєстрація там всіх здобувачів четвертого року навчання. Вибір кожним здобувачем номеру білету від 1 до 40.

Викладення завдань білетів у Google Classroom.

Вихід всіх здобувачів у Google Meet для ідентифікації.

Далі здобувачам надається 40 хвилин на підготовку відповідей на білети.

Після цього у Google Meet кожен здобувач відповідає по білету, а також на додаткові питання членів екзаменаційної комісії.

Відповідь на кожне запитання білета та вирішення практичного завдання оцінюється окремою оцінкою «відмінно», «добре», «задовільно» чи «незадовільно». Прийняття рішення загальної оцінки по білету підраховується як середньоарифметичне значення оцінок, отриманих з кожного питання білета та практичного завдання після співбесіди і виставляється на закритому засіданні екзаменаційної комісії шляхом відкритого голосування по кожному здобувачу. Здобувачу виставляється оцінка, за яку подано більшість голосів. За рівної кількості голосів вирішальним є голос голови екзаменаційної комісії. Оцінка «відмінно» може бути поставлена лише у тому випадку, якщо всі питання оцінено не нижче оцінки «добре».

Результати складання атестаційного екзамену визначають оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» і оголошують у день їх проведення після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

Здобувач, який успішно склав атестаційний екзамен, рішенням екзаменаційної комісії допускається до захисту кваліфікаційної роботи.

У разі якщо здобувач не здав атестаційний екзамен, його відраховують з закладу вищої освіти. Йому видають диплом про неповну вищу освіту.

Результати атестаційного екзамену оформляються протоколами і підписуються головою і членами екзаменаційної комісії. Протоколи засідання екзаменаційної комісії, залікові книжки з проставленими в них оцінками підписуються головою і членами комісії.

Результати атестаційного екзамену оголошуються здобувачам у день його проведення після оформлення протоколів екзаменаційної комісії. При цьому дається загальна оцінка відповідей здобувачів, відзначаються найбільш яскраві з них, характеризується рівень фахової підготовки здобувачів загалом.

Після закінчення роботи екзаменаційної комісії її голова складає звіт. Підсумки атестаційного екзамену обговорюються на засіданнях Вченої ради ХДАК і кафедри туристичного бізнесу ХДАК.

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Реєстрація учасників атестаційного екзамену починається за 30 хвилин до його початку, запізнення є неприпустимими.

2. Здобувачі до початку атестаційного екзамену мають надати секретарю комісії залікову книжку.

3. Під час екзамену забороняється:

- використовувати будь-яку літературу, записи, мобільні телефони;
- підказувати, говорити, надавати консультації здобувачами один одному;
- консультиватися з членами екзаменаційної комісії;
- виходити з аудиторії з будь-якими робочими аркушами.

У разі недотримання перелічених вище вимог здобувач буде видалений з аудиторії без попередження й права продовження складання екзамену.

Неприпустимим є продовження роботи над завданням після оголошення про її закінчення.

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Програма атестаційного екзамену складена згідно з галузевим стандартом вищої освіти «Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра спеціальності 242 «Туризм»».

Програма дисципліни **«Маркетинг»** розкривається в таких темах:

1. Теоретичні засади маркетингу.
2. Особливості та перспективи розвитку маркетингу в туризмі.

3. Технологія маркетингових досліджень в туризмі.
4. Маркетингові дослідження в туристичних підприємствах і організаціях.
5. Сегментування ринку туристичних послуг.
6. Маркетингова продуктова політика туристичних підприємств та організацій.
7. Маркетингова цінова політика туристичних підприємств та організацій.
8. Маркетингова збутова політика туристичних підприємств та організацій.
9. Маркетингова політика комунікацій туристичних підприємств та організацій.
10. Управління маркетингом у туризмі.

Програма дисципліни «*Менеджмент в туризмі*» розкривається в таких темах:

1. Сутність, роль та теоретичні засади менеджменту в туризмі.
2. Функції менеджменту в туризмі.
3. Керівництво та лідерство.
4. Американська модель менеджменту.
5. Японська модель менеджменту
6. Бразильська система менеджменту.
7. Релігійний менеджмент у сучасному світі.
8. Специфіка державного управління туризмом у країнах Європи та Америки.
9. Специфіка державного управління туризмом у країнах Азії, Австралії та Океанії.
10. Специфіка державного управління туризмом у країнах Африки.
11. Соціальне конструювання. Зміст та характеристики явища.
12. Маргінальність. Основні характеристики та причини виникнення.
13. Нон-конформізм.

14. Психологічна та фізична реабілітація маргінальних груп суспільства засобами туризму.

Програма дисципліни *«Організацій готельного господарства»* розкривається в таких темах:

1. Історія розвитку готельного господарства світу та України.
2. Готельні мережі світу.
3. Нормативно-правове регулювання готельної індустрії
4. Класифікація та характеристика основних типів засобів розміщення
5. Функціональне призначення підприємств готельного господарства
6. Організація житлових і нежитлових груп приміщень підприємства готельного господарства.
7. Архітектура, інтер'єр у готельному господарстві.
8. Процес обслуговування гостей у готелі.
9. Системи інтернет-бронювання готельних номерів.
10. Культура обслуговування в готельному господарстві.

Програма дисципліни *«Організація ресторанного господарства»* розкривається в таких темах:

1. Ресторанне господарство та його місце в індустрії гостинності.
2. Класифікація і типи закладів ресторанного господарства.
3. Виробничо-торговельна структура закладів ресторанного господарства.
4. Організація постачання підприємств ресторанного господарства.
5. Організація складського і тарного господарства.
6. Оперативне планування виробництва та технологічна документація.
7. Організація роботи цехів ЗРГ.
8. Раціоналізація виробничого процесу.
9. Характеристика методів, видів та форм обслуговування споживачів у закладах ресторанного господарства.
10. Характеристика матеріально-технічної бази для обслуговування

споживачів у закладах ресторанного господарства.

11. Меню в закладах ресторанного господарства.
12. Підготовка до обслуговування споживачів у закладах ресторанного господарства.
13. Подавання страв і напоїв.
14. Обслуговування бенкетів.
15. Організація бенкетів.
16. Кейтерінг як складова бізнесу у ресторанному господарстві.

Програма дисципліни «*Економіка підприємства*» розкривається в таких темах:

1. Підприємство як суб'єкт господарювання
2. Планування діяльності підприємства. Бізнес-план
3. Персонал підприємства. Організація та стимулювання праці.
4. Капітал підприємства. Основні фонди підприємства.
5. Оборотні засоби підприємства.
6. Нематеріальні активи підприємства.
7. Інвестиційна та інноваційна діяльність підприємства
8. Витрати виробництва і реалізації продукції. Ціноутворення.
9. Фінансова діяльність підприємства. Основні фінансові результати
10. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. Економічна безпека підприємства.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Перелік питань з дисципліни «*Маркетинг*»:

1. Маркетингові дослідження конкурентів турпідприємства.
2. Життєвий цикл туристичного продукту.

3. Функції маркетингу в туризмі.
4. Формування збутової стратегії туристичними підприємствами.
5. Етапи маркетингових досліджень у туризмі.
6. Поняття і фази маркетингового управління в туризмі.
7. Маркетингові стратегії в туризмі.
8. Продуктова стратегія туристичного підприємства.
9. Розробка та вибір альтернативних маркетингових стратегій у туризмі.
10. Маркетингова інформація та її види в туризмі.
11. Поняття, чинники формування та види ринку туристичних послуг.
12. Дослідження маркетингового середовища туристичних підприємств.
13. Поняття та методи сегментації ринку туристичних послуг.
14. Методи ціноутворення в туризмі.
15. Організація маркетингової діяльності туристичних підприємств..
16. Позичювання туристичного продукту.
17. Суть, типи і напрями маркетингових досліджень у туризмі.
18. Поняття та методи сегментації ринку туристичних послуг.
19. Вибір посередників та напрями співпраці з ними в туризмі.
20. Попит і пропозиція на туристичному ринку.

Перелік питань з дисципліни **«Менеджмент в туризмі»:**

1. Менеджмент як наука, ремесло та мистецтво.
2. Особливості креативного мислення в підприємницькій діяльності на прикладі Т. Кука.
3. Особливості креативного мислення в підприємницькій діяльності на прикладі Г. Форда.
4. Особливості креативного мислення в підприємницькій діяльності на прикладі Лі Якокки.
5. Особливості креативного мислення в підприємницькій діяльності на прикладі Р. Крока.
6. Особливості креативного мислення в підприємницькій діяльності на

прикладі У. Марріота.

7. Індустрія туризму. Основні підприємства індустрії туризму та взаємозв'язки між ними.

8. Планування як загальна функція менеджменту (особливості планування у японській, американській, бразильській системах менеджменту).

9. Організування як загальна функція менеджменту (особливості організування у японській, американській, бразильській системах менеджменту).

10. Мотивування як загальна функція менеджменту (особливості мотивування у японській, американській, бразильській системах менеджменту).

11. Контроль та регулювання як загальні функції менеджменту (особливості контролю та регулювання у японській, американській, бразильській системах менеджменту).

12. Особливості бразильської системи менеджменту.

13. Економічні методи менеджменту.

14. Адміністративні методи менеджменту.

15. Соціально-психологічні методи менеджменту.

16. Місія як вихідний елемент діяльності підприємства та окремої особи.

17. Конформізм та нонконформізм в управлінні персоналом.

18. Авторитарний, демократичний та ліберальний стилі управління.

19. Теорія лідерства Іцхака Адізеса.

20. Основні недоліки управління туризмом в Україні.

Перелік питань з дисципліни *«Організація готельного господарства»*:

1. Охарактеризуйте основні види послуг гостинності.

2. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи процесу надання готельних послуг.

3. Охарактеризуйте лінійно-функціональну структуру управління готельним закладом. Назвіть її переваги й недоліки.

4. Дайте характеристику лінійної організаційної структури управління

готельним закладом. Назвіть її переваги й недоліки.

5. Дайте характеристику функціональної організаційної структури управління готельним закладом. Назвіть її переваги й недоліки.

6. Охарактеризуйте основні функції підрозділів готелю.

7. Визначте види основних технологічних процесів готельних послуг.

8. Назвіть і охарактеризуйте функціональні блоки приміщень сучасного готелю. З чого вони складаються? Які функції виконують? Що обумовлює попит на готельні послуги?

9. Який сучасний стан світового і вітчизняного ринку готельних послуг?

10. Які перспективи розвитку готельного бізнесу? Чи впливає на розвиток готельного бізнесу туризм?

11. Обґрунтуйте доцільність впровадження концепції курортного готелю? Які регіони України передусім мають такі перспективи?

12. Обґрунтуйте доцільність впровадження концепції ділового готелю? Які регіони України передусім мають такі перспективи?

13. Розкрийте основні підходи до класифікації готелів: рівень комфорту, місткість номерного фонду, функціональне призначення, розташування, тривалість роботи, забезпечення закладами харчування, тривалість перебування, ціни.

14. Назвіть і охарактеризуйте основні системи класифікації готелів:

а) класифікація засобів розміщення у Великобританії; б) класифікація засобів розміщення в Німеччині; в) класифікація засобів розміщення у Франції; г) класифікація засобів розміщення в Іспанії; д) класифікація засобів розміщення у Греції; е) класифікація засобів розміщення у Словенії; ж) класифікація засобів розміщення в Австралії; з) класифікація засобів розміщення у США; і) досвід класифікацій країн СНД.

к) типологія засобів розміщення з позиції ВТО й традиційного вітчизняного підходу.

15. Як класифікуються готельні номери?

16. Розкрийте значення створення і функціонування міжнародних

готельних мереж для розвитку готельного бізнесу і туризму. Які світові готельні мережі функціонують в Україні?

17. У чому полягають проблеми і перспективи розвитку франчайзінгу в готельному бізнесі?

18. Назвіть і охарактеризуйте основні системи бронювання і резервування.

19. Охарактеризуйте особливості стимулювання збуту в готельних мережах (на прикладі досвіду мереж Sheraton, Marriott).

20. Охарактеризуйте світовий досвід і особливості кадрової політики (на прикладі досвіду Sheraton, Marriott, Royal Plaza Hotel).

Перелік питань з дисципліни «*Організація ресторанного господарства*»:

1. Функції ресторанного господарства.
2. Основні етапи відкриття закладу ресторанного господарства.
3. Процедура погодження відкриття закладу ресторанного господарства.
4. Основні ознаки за якими здійснюється класифікація ЗРГ.
5. Основні складові виробничо-торговельної структури закладів ресторанного господарства.
6. Основне виробництво закладів ресторанного господарства.
7. Обслуговуючий підрозділ закладів ресторанного господарства.
8. Основні джерела постачання ресторанів продуктами та матеріально-технічним обладнанням.
9. Процес приймання продовольчих товарів.
10. Вимоги до організації складського приміщення.
11. Складові елементи заготівельного підприємства.
12. Вимоги, яких необхідно дотримуватись під час складання меню.
13. Обладнання й інвентар виробничої ділянки.
14. Принципи роботи гарячого цеху у закладах ресторанного господарства, обладнання.

15. Принципи роботи холодного цеху у закладах ресторанного господарства, обладнання.

16. Посуд, інвентар та інструменти, що використовуються у холодному цеху.

17. Правила сервірування столів у ЗРГ.

18. Меню-інжиніринг.

19. Основні КРІ (ключові показники ефективності) ресторану.

20. Кейтеринг.

Перелік питань з дисципліни «Економіка підприємства»:

1. Цілі, функції, принципи функціонування та основні напрями діяльності підприємства.

2. Види та організаційно-правові форми підприємств

3. Структура підприємства.

4. Економічний потенціал підприємства та ефективність його використання.

5. Бізнес-план підприємства: сутність, функції, основні розділи, порядок (етапи) розроблення.

6. Персонал підприємства і форми заробітної плати

7. Власний і запозичений капітал підприємства. Статутний капітал.

8. Поняття активів підприємства. Виробничі фонди підприємства.

9. Основні фонди підприємства: сутність, класифікація, структура, використання.

10. Оборотні засоби підприємства: сутність, склад, структура, джерела формування.

11. Нематеріальні ресурси підприємства: сутність, види, вплив на конкурентоспроможність підприємства.

12. Сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. Класифікація та структура інвестицій.

13. Інновації: сутність, види. Інноваційна діяльність підприємства та її

пріоритети.

14. .Поняття та класифікація витрат на виробництво і реалізацію продукції.

15. Собівартість продукції (послуг), її види. Основні фактори зниження собівартості.

16. Фінанси підприємства. Грошові фонди, джерела формування, напрями використання.

17. Доходи підприємства: поняття, види, джерела.

18. Податки та збори до державного і місцевих бюджетів, позабюджетних фондів.

19. Рентабельність, її види. Фінансова звітність.

20. Конкурентоспроможність підприємства та продукції, їх взаємозв'язок. Чинники конкурентоспроможності підприємства.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Критерії оцінювання

За шкалою ECTS	За раціональною шкалою	Коментар
A	відмінно	Здобувач при відповіді на теоретичні питання екзаменаційного білету чітко і послідовно викладає матеріал, виявляє всебічні, ґрунтовні, систематизовані знання програмного матеріалу з усіх дисциплін, виявляє творчий підхід до засвоєного матеріалу, правильно розв'язав практичне завдання, відповідь обґрунтовано, висновки й пропозиції аргументовані, а також чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання.
B	дуже добре	Здобувач дав відповіді на всі питання білету, але допустив окремі неточності несуттєвого характеру за умови, що принципові моменти запитань були розкриті правильно, має досить високий рівень основних знань з фахових дисциплін, аргументовано обирає шляхи розв'язування теоретичних проблем, уміє застосовувати навчальний матеріал у стандартних ситуаціях, аналізує навчальну інформацію на аналітико-

		синтетичному рівні. Задача білету розв'язана, але нераціонально або не має пояснень, при розв'язанні практичного завдання допущені лише арифметичні помилки.
C	добре	Здобувач відповідаючи на білет, допускає несуттєві неточності і не може чітко відповісти на поставлені у білеті запитання, залишаючи тим самим нерозкритим до 25% їх змісту. Задача білету, в основному, розв'язана, з незначними помилками, нераціонально, без пояснень. Допущені несуттєві помилки при розв'язанні задачі усуваються самим студентом, коли на помилки вказує екзаменатор.
D	задовільно	Здобувач недостатньо повно та нечітко викладає матеріал, спостерігається неглибоке знання основного матеріалу, у відповіді допускаються суттєві неточності та порушується логіка викладу матеріалу, в зв'язку з чим до 30% змісту білета залишається нерозкритою. Виникають складності при виконанні практичного завдання. Задача розв'язана неповністю, але шляхи розв'язання обрані вірно. При розв'язанні завдання допущені помилки і порушена логіка їх розв'язання, що вплинуло на результат та правильність висновків.
E	достатньо	Здобувачем під час відповіді допущено ряд суттєвих помилок, або коли студент не розкриває до 50% змісту питань білета. На додаткові запитання екзаменатора відповідає теж в межах 45-50%. При розв'язанні практичного завдання допущені помилки і порушена логіка їх розв'язання, що вплинуло на результат та правильність висновків. При нагадуванні екзаменатором показників, необхідних для розв'язання задачі, здобувач самостійно згадує їх суть і швидко знаходить правильне вирішення практичного завдання.
FX	незадовільно	Здобувач надає лише фрагментарні знання з фахових дисциплін, погано засвоїв основні принципові положення курсу, наявні грубі та суттєві помилки при викладенні теоретичних питань. Практичне завдання виконане із значними помилками. На логічні запитання екзаменатора та членів ЕК за програмою атестаційного екзамену здобувач часто не знає правильної відповіді. Не знає базових категорій та економічних показників, потрібних для розв'язання практичного завдання.
F		Здобувач надає лише фрагментарні знання з фахових дисциплін, не освоїв значної частини матеріалу, який винесено на екзамен, погано засвоїв основні принципові положення курсу. Практичне завдання невиконане взагалі. На запитання екзаменатора та членів ЕК за програмою атестаційного екзамену здобувач не

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Рекомендована література з дисципліни «*Маркетинг*»:

1. Летуновська Н. Є. Маркетинг у туризмі : підручник. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 270 с.
2. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти): Монографія. Київ: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
3. Мальська М.П. Маркетинг туризму: Підручник. – Львів: Український бестселер, 2015. – 364 с.
4. Мальська М.П. Міжнародна маркетингова діяльність: Підручник. – Київ: ЦУЛ, 2013. – 288 с.
5. Мунін Г.Б., Тимошенко З.І., Самарцев Є.В., Змійов А.О. Маркетинг туризму: Навч. Посіб. – у 2-х част. Київ: Вид-во Епроп. Ун-ту. – 2006.- 417 с.
6. Маркетинг: прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу для студ. 3 курсу з напр. підг. «Туризм» / Харк. держ. акад. культури; Уклад.: Н. В. Шумлянська. Харків: ХДАК., 2016. 29 с.
7. Агафонова, Людмила Григорівна. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: Навч. посібник. Київ: Знання України, 2002.- 358 с.
8. Афенченко А. В., Шумлянська Н. В. Система маркетингових комунікацій у туроператорській діяльності// Електронний фаховий науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку» № 30. 2019р.
9. Афенченко Г. В., Шумлянська Н. В. Концепція соціально-етичного маркетингу: недоліки впровадження та перспективи розвитку в туризмі/ Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»: зб. наук. пр. Харків: ХНУ, 2016. Вип.5. С. 134-137.
10. Бриггс С. Маркетинг в туризмі. - Пер. со 2-го анг. изд.. - Київ:

Знання-Прес, 2005. - 358 с.. - (Европейский маркетинг)

11. Кудла Н.Є. Маркетинг туристичних послуг: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. - 351 с. + компакт диск. - (Вища освіта ХХІ століття)

12. Правник Ю.М. Маркетинг туризму: підручник. Київ: Знання, 2008. - 303 с.. - (Вища освіта ХХІ століття)

13. Холловой Дж. К. Туристический маркетинг. Київ: Знання, 2008. - 576 с.: ил.

Рекомендована література з дисципліни *«Менеджмент в туризмі»*:

1. Жирнигор, Борис Семенович Индустрия туризма. Кн. 1 : Искусство удивлять / Б. С. Жирнигор, В. В. Павлов ; Укр. акад. наук, Акад. соврем. искусства. — Бендеры : Полиграфист, 2008. — 200 с.

2. Кудла, Назар Євгенович Менеджмент туристичного підприємства : підручник / Н. Є. Кудла. — Київ : Знання, 2012. — 343 с.

3. Менеджмент і маркетинг туризму : навч. посібник / Афонченкова Т. М. [та ін.] ; під заг. ред. О. Є. Лугініна. — Київ : Ліра-К, 2013. — 363 с.

4. Шупік Б. В. Поняття й ефективні методи державного регулювання міжнародного туризму в Україні / Шупік Б. В. // Держава та регіони. — 2010. — № 1. — С. 130-135.

5. Яріко М. О. Менеджмент релігійного туризму в сучасній Україні на прикладі ісламської та католицької спільнот / М. О. Яріко // Культура України : зб. наук. пр. / М-во культури України, Харк. держ. акад. культури ; [редкол.: В. М. Шейко (відп. ред.) та ін.] ; за заг. ред. В. М. Шейка. — Харків, 2014. — Вип. 47. — С. 116-123.

6. Бондаренко М.П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – 160 с. – с 104 - 119

7. Грабовенська С. П. Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної сфери в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newbiznet.com.ua/index.php/ru/articles/80-market/335-2013-07-31-07-08-09>

8. Єсіпова К.А. “Тенденції розвитку сучасних туристичних підприємств” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_NNP_2011/Economics/10_91676.doc.htm
9. Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор. – Київ: Знання, 2011. – 334 с.
10. Коваль П.Ф. В'їзний туризм: навчальний посібник / П.Ф. Коваль, Н.О. Алешутіна, О.О. Зеленська, Т.В. Григор'єва та ін. – Ніжин, Видавництво Лук'яненко В.В., 2010. – 304 с.
11. Кожухівська Р.Б. Туризм в Україні: стан, фактори та перспектива розвитку / Р.Б. Кожухівська // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал – 2012 - № 3(29) – С. 43-49 17.
12. Котлер, Ф. Маркетинг. Гостеприимство и туризм // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_tourism/kotler_tourism.htm
13. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теоретичні та практичні аспекти / С.В. Мельниченко // Вісник Запорізького національного університету – 2010. - № 2(6). – С. 129-138.
14. Міністерство культури і туризму України “Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні на сучасному етапі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853;jsessionid=СВАССЕ6697D400A116E060EE2C513F8C>
15. Мініч І.М., Грибова Л.В. Технологія туристичної діяльності: навч. посіб. / І.М. Мініч, Л.В. Грибова – Київ: КНЕУ, 2012. – 236 с. Савіцька О.П. Сучасні тенденції розвитку туристичного бізнесу в Україні / О.П. Савіцька // Національний вісник лісотехнічного університету України. – 2013. – Вип. 23.1 – С. 124-131
16. Морита Акіра Sony: сделано в Японии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://success.am/wp-content/uploads/DownloadFiles/Made_in_Japan.pdf

17. Савчук Г. Інноваційні процеси в туризмі / Г. Савчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://spf.zu.edu.ua/tmp/third_iteruniversity_conference_pdf/16.pdf
18. Тищенко П.В. Теоретичні аспекти та розвиток подієвого туризму регіону // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. Серія Економіка. – Спецвипуск 33. – Частина 4. – С.124-128.
19. Трохимець О.І. “Розвиток туризму в Україні та його стратегічне значення для національної економіки” // Держава та регіони. – № 3. – 2012. – 259 с. – с. 62 – 67.
20. Форд Генри Моя жизнь. Мои достижения. – Минск : Попурри, 2012. – 352 с.
21. Хорунжак О.В. Розвиток інформаційних технологій в туризмі / О.В. Хорунжак // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/tourism-and-recreation-411/theoretical-and-methodological-foundations-of-tourism-and-recreation-411/11752-411-1087>
22. Швец И.Ю. Управление качеством туруслуги / И.Ю.Швец // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 61. – С.61-72.
23. Шульгіна Л.М., Бондар А.І. Аналіз еко-орієнтованих видів туризму: їх відмінні та спільні риси / Л.М. Шульгіна, А.І. Бондар // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2010_1_161_168.pdf
24. Якокка Л. Карьера менеджера: послесловие / Л. Якокка, С. Клайнфилдом ; пер. с англ. С. Э. Борич. – Минск : Попурри, 2007. – 384 с.
25. Якокка Л., Уитни, К. Куда подевались все лидеры? / Л. Якокка, К. Уитни; пер.с англ. – С.Э. Борич – Минск : «Попурри», 2008. – 320 с.

Рекомендована література з дисципліни **«Організація готельного господарства»:**

1. Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г. Організація готельного господарства: навч.-практ. посіб. Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2019. – 204 с.

2. Мальська М.П., Пандяк І.Г. Готельний бізнес: теорія та практика. Підручник. 2- вид. перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.
3. Байлик С.І, Писаревський І. М. Організація готельного господарства: підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 329 с.
4. Організація готельного господарства: навч.-метод. посіб. / О. Коркунова, В Холявка, А. Демічковський, О. Боратинський, О. Кулик, О. Піхур. Львів: Вид-во «Добра справа», 2019. – 224 с.
5. Організація готельного господарства: прогр. та навч.-метод. матеріали навч. дисципл. для студ. 3 курсу з напр. підг. «Туризм» / Харк. держ. акад. культури ; розробн. : Н. В. Шумлянська. Харків: ХДАК, 2016. – 49с.
6. Байлик С. И. Гостиничное хозяйство. Учебник. 2-е издание / С. И. Байлик. - Київ: Дакор: 2009. - 368 с.
7. Байлик С. И. Гостиничное хозяйство: проблемы, перспективы, сертификация / С. И. Байлик. Харків: Харьковская государственная академия городского хозяйства, 2004.- 356 с.
8. Байлик С. И. Гостиничное хозяйство: организация, управление, обслуживание / С. И. Байлик. Харків: Харьковская государственная академия городского хозяйства, 2004. –287 с.
9. Бойко М. Г. Організація готельного господарства: підручник. Київ.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 494 с.
10. Мунін Г. Б. та ін. Управління сучасним готельним комплексом: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2005. – 520 с.
11. Сокол Т. Г. Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах. Київ: Альтерпрес, 2009. – 447 с.
12. Роглев Х.Й. Основи готельного менеджменту: Навч. посібник. Київ: Кондор, 2005. –408 с.
13. Роль концепції маркетингу співпраці в організації готельного господарства : Колективна монографія «Дослідження та оптимізація економічних процесів в готельно-ресторанному бізнесі» : кол. Монографія /

ред. Н.В. Якименко-Терещенко, Є.М. Строкова. Авторський колектив: Афенченко Г. В., Хаустова І Є., Шумлянська Н. В. [та ін.] Харків : НТУ «ХП». 2019. (у співавт.), 100 с.

Рекомендована література з дисципліни *«Організація ресторанного господарства»*:

1. Архіпов В. В. Організація ресторанного господарства / В. В. Архіпов // – Київ : Інкос, 2007. – 280 с.

2. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : навч. посіб. / Л. Г. Агафонова, О. Є. Агафонова ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. – Київ : Знання України, 2002. – 358 с.

3. Мунін Г. Б. Менеджмент готельно-ресторанного бізнесу : навч. посібник / авт. кол.: Мунін Г. Б. [та ін.] ; під заг. ред.: М. М. Поплавського, О. О. Гаца ; Нац. акад. наук України, Рада по вивченню продуктив. сил України ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Кондор, 2008. – 458 с.

4. Мунін Г. Б. Франчайзинг у готельно-ресторанному бізнесі : навч. посібник / Мунін Г. Б. [та ін.] ; за заг. ред.: Л. С. Трофименко, О. О. Гаца ; Нац. акад. наук України, Рада по вивченню продукт. сил України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Кондор, 2008. – 368 с.

5. Нечаюк Л. І. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент : навч. посібник / Л. І. Нечаюк, Н. О. Нечаюк ; М-во освіти і науки України, Київ нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Центр навч. л-ри, 2006. – 346 с.

6. Радченко Л. О. Особливості ресторанного сервісу. Обслуговування іноземних туристів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. О. Радченко [та ін.]. – Харків : Світ книг, 2012. – 287 с.

7. Управління якістю готельних та ресторанних послуг : опор. конспект лекцій / М-во освіти і науки України, Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Каф. готел.-ресторан. та турист. бізнесу ; [уклад.: Т. І. Ткаченко та ін.]. – Київ, 2009. – 107 с.

8. Федцов Г. Г. Культура ресторанного сервіса : учеб. пособие / В. Г. Федцов ; Ин-т рус. предпринимательства, Центр работников сервиса и предпринимателей рестор. бизнеса. – Минск : Дашков и К, 2009. – 247 с.

9. Акопій В. В. Організація і технологія надання послуг / В. В. Акопій // Київ : Академія, 2006. — 312с.

10. Архіпов В. В. Організація виробництва на підприємствах ресторанного господарства / В. В. Архіпов // Підручник. — Київ : Вища школа, 2008. — 346 с.

11. Кондрашов С. И. Сертификация и подтверждение соответствия в Украине / С. И. Кондрашов // Харьков : НПУ «ХПИ», 2006. — 368 с.

12. Литвиненко Т. С. Особливості організації дипломатичних прийомів / Т. С. Литвиненко // Київ : КНТЕУ, 2005. —257 с.

Рекомендована література з дисципліни **«Економіка підприємства»:**

1. Березін О. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / О. В. Березін, Л. М. Березіна, Н. В. Бутенко. – Київ : Знання, 2009. – 390 с.

2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посібник. / І. М. Бойчик— Київ: Атіка, 2004. — 480 с.

3. Власова Н. О. Економіка підприємства : навч. посіб. у структурно-логічних схемах / Н. О. Власова, В. В. Гармаш, С. М. Шинкар, Л. І. Безгінова, С. М. Сукачова. – Харків : Харк. держ. університет харчув. та торгівлі, 2008. – 279с.

4. Гриньов А. В. Організація та управління на підприємстві.— Харків: Вид. дім «ІНЖЕК», 2004 — 329 с.

5. Иванилов А. С. Экономика и организация производства: Учеб. Пособие. / А. С. Иванилов — Харьков: Вища шк., 2001. — 332 с.

6. Куденко М. Ю. Економіка підприємства : навч. посіб. / М. Ю. Куденко, С. М. Осипенко, М. В. Черкащина, Л. Г. Шкодінa. – Харків : Акад. ВВ МВС України, 2009. – 218с.

7. Мельник Л. Г. Экономика предприятия : учеб. пособие / под общ.

ред. проф. Л. Г. Мельника. – 2-е изд., испр. – Сумы : ИТД «Университ. книга», 2003. – 638с.

8. Москалик В. Є.. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод, посібник для самот. вивч. дисц. / М. А. Белов , Н. М. Євдокимова , В. Є. Москалюк та ін.; за заг. ред. Москалика В. Є. — Київ : КНЕУ, 2002. — 252 с.

9. Покропивный С. Ф. Экономика предприятия: Задачи. Ситуации. Решение: Учеб. пособие / Под ред. С. Ф. Покропивного. — Київ : Знання, 2001.

10. Покропивный С. Ф. Економіка підприємства : підруч. / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ : КНЕУ, 2001. – 528с.

11. П'ятницька Н.О. Економіка підприємства. Підручн. для ВУЗів / За ред. проф. Н.О. П'ятницької. – Київ : Київ. Нац.. торг.-екон. Ун-т, 2005. – 632

13. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.

14. Мальська М.П., Бордун О.Ю. Планування діяльності туристичних підприємств: Навч. посібник. - Київ: Знання, 2005. – 241 с.

15. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: Навч. посібник.- Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 272с

16. Машина Н.І. Страхування для туристичних підприємств. Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 368с.

17. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства. Навч. посібник. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.

18. Скопень М.М. Комп'ютерні інформаційні технології в туризмі: Навч. посібник. – Київ: КОНДОР, 2005. – 302 с

19. Туристична діяльність в Україні: Нормативно – правове регулювання/ Роїна О.М. (2-е вид., змін. та доп.). – Київ : КНТ, 2006. – 464 с.

20. Чорненька Н.В. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник . – Київ : Атіка, 2006. – 264 с.